

Regelrådets uppgift är att granska och yttra sig över kvaliteten på konsekvensutredningar till författningsförslag som kan få effekter av betydelse för företag.

Justitiedepartementet

Yttrande över Ett modernare konsumentskydd vid distansavtal (SOU 2025:34)

Regelrådets ställningstagande

Regelrådet bedömer att konsekvensutredningen inte uppfyller kraven i 6 och 7 §§ förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

Enligt övergångsbestämmelser i förordning (2024:183) ska denna förordning inte tillämpas för kommittéer och särskilda utredare som tillkallats före det att den förordningen trädde i kraft, den 6 maj 2024. Den utredning vars betänkande detta yttrande avser tillträdde före det ikraftträdandet och konsekvensutredningen bedöms därför enligt den tidigare förordningen, som var i kraft när utredningen genomförde sin konsekvensutredning.

Bakgrund och innehållet i förslaget

Utredningens föreslår att det ska införas ett nytt 3 kap. i distansavtalslagen. De bestämmelser som endast ska tillämpas på distansavtal om finansiella tjänster genomförs i 3 kap. i lagen (2005:59) om distansavtal och avtal utanför affärslokaler (distansavtalslagen). Eftersom flertalet nya bestämmelser behöver införas och vissa bestämmelser struktureras om föreslås att det nuvarande 3 kap. ersätts med ett nytt kapitel. Kapitlets tillämpningsområde ska i stort vara detsamma. Näringsidkarens skyldighet att ge konsumenten förhandsinformation föreslås anpassas till de utökade krav som uppställs genom ändringarna i konsumenträttighetsdirektivet. Det ska i vissa delar preciseras hur förhandsinformationen ska lämnas och informationen ska omfatta fler uppgifter. Det ska därutöver införas en bestämmelse som innebär att om en annan lag eller en förordning innehåller bestämmelser om den information som näringsidkaren ska ge konsumenten innan ett avtal ingås, ska som utgångspunkt de bestämmelserna tillämpas i stället för distansavtalslagens regler om förhandsinformation, om de har sin grund i unionsrätten. Det ska införas en skyldighet för näringsidkaren att ge de förklaringar som konsumenten behöver. Konsumenten ska vidare ha rätt att få förklaringarna lämnade under medverkan av en person och på det språk som angetts i förhandsinformationen. Det ska vidare införas en bestämmelse som innebär begränsningar för hur näringsidkaren får utforma sitt onlinegränssnitt. Näringsidkaren får därvid inte utforma, organisera eller driva sitt onlinegränssnitt på ett sätt som väsentligen snedvrider eller försämrar konsumentens förmåga att fatta välgrundade beslut. Det nya kapitlets regler om ångerrätt anpassas till ändringarna i konsumenträttighetsdirektivet. Det föreslås införas en yttre gräns för ångerfristen. Ångerfristen ska som utgångspunkt aldrig börja löpa senare än ett år efter avtalets ingående. Det införs vidare en bestämmelse som föreskriver att en annan lag som innehåller bestämmelser om ångerrätt eller en annan rätt för konsumenten att under en viss tid överväga konsekvenserna av det ingångna avtalet ska tillämpas i stället för distansavtalslagens regler om ångerrätt, om bestämmelserna har sin grund i unionsrätten.

Vissa bestämmelser i nuvarande 3 kap. föreslås inte överföras till det nya 3 kap., kapitlet ska till exempel inte längre reglera lagval. Näringsidkaren ska i vissa fall vara skyldig att tillhandahålla en ångerrätt. Förslaget innehåller även fler ändringar än de nyss nämnda.

Det övergripande syftet med den reglering utredningen föreslagit anges, i likhet med syftet för det nya distansfinansdirektivet, vara att stärka konsumentskyddet. Bättre information och en förenklad ångerprocess kan antas leda till att fler konsumenter får kännedom om förekomsten av ångerrätt. Tillsammans med begränsningar kring hur näringsidkaren får utforma onlinegränssnittet bedöms detta bidra till att konsumenter kan göra informerade och självständiga val. En enhetlig reglering inom EU kan i sin tur leda till förbättrad konkurrens och bättre villkor för konsumenterna. Sammantaget får detta enligt utredningen positiva effekter för konsumenterna.

Konsekvenser för företag

Det anges att företagen som berörs av förslagen i huvudsak är näringsidkare som erbjuder konsumenter att ingå distansavtal om finansiella tjänster eller om överlåtelse eller emission av finansiella instrument, samt näringsidkare som erbjuder sådana avtal utanför affärslokaler. Det är alltså fråga om samma näringsidkare som redan idag omfattas av de krav som 3 kap. distansavtalslagen uppställer. Utredningen har varit i kontakt med Statistiska Centralbyrån som anges sakna möjlighet att dela upp sin statistik på de variabler som krävs för att identifiera hur många företag som erbjuder konsumenter distansavtal och avtal utanför affärslokaler om finansiella tjänster och finansiella instrument. Finansinspektionen har uppskattat att cirka 500–1 000 företag med tillstånd bedriver verksamhet som omfattas av 3 kap. distansavtalslagen. Bland dessa näringsidkare finns exempelvis kreditinstitut, värdepappersbolag och försäkringsdistributörer. För flertalet av dessa näringsidkare anges emellertid den nya regleringen innebära att de inte längre kommer att behöva tillämpa regleringen om förhandsinformation och ångerrätt i distansavtalslagen, eftersom deras produkter omfattas av sektorspecifika regler som har sin grund i unionsrätten och som numera ska gälla i stället för och inte vid sidan av distansavtalslagens motsvarande bestämmelser. Distansavtalslagens regler om förhandsinformation och ångerrätt bedöms få ett mycket begränsat tillämpningsområde, med delvis framåtsyftande verkan för nya produkter som dyker upp på marknaden. Även den nya förklaringskyldigheten kommer av samma anledning få ett begränsat tillämpningsområde. Huruvida den sektorspecifika unionslagstiftningen innehåller regler om förhandsinformation, ångerrätt och förklaringskyldighet är till viss del en tolkningsfråga som ytterst avgörs av EU-domstolen. Det anges därför inte vara möjligt att i detalj redogöra för hur många företag som kommer att omfattas av dessa bestämmelser i distansavtalslagen. För merparten av de näringsidkare som omfattas av 3 kap. distansavtalslagen kommer förslagen främst innebära anpassningar i förhållande till reglerna om ångerrätt och tilläggsskydd avseende onlinegränssnitt, som bedöms gälla vid sidan av den sektorspecifika unionslagstiftningen. Därutöver kommer näringsidkare som omfattas av 2 kap. distansavtalslagen och som genom ett onlinegränssnitt ingår avtal om varor eller tjänster beröras av kraven på en ångerrätt. Som exempel på sådana näringsidkare kan nämnas e-handlare som säljer varor genom en applikation eller en webbplats. Enligt Svensk Handel kommer merparten av deras 9 000 medlemsföretag omfattas av skyldigheten att tillhandahålla en ångerrätt. Det är alltså ett stort antal företag, av varierande storlek, som kommer att behöva tillhandahålla en ångerrätt.

Förslagen anges innebära att näringsidkare som ska tillämpa bestämmelserna om förhandsinformation i 3 kap. distansavtalslagen kommer att behöva lämna fler uppgifter än enligt gällande rätt. Överlämnandet av informationen kan inte anses medföra ökade

kostnader. Däremot kan det förväntas att företagen initialt träffas av begränsade kostnader för att anpassa befintlig standardiserad information till de förändringar som föreslås. Samtidigt föreslås att distansavtalslagens informationsbestämmelser inte längre ska gälla vid sidan av motsvarande informationsbestämmelser i sektorspecifik lagstiftning som grundar sig på EU-rätt. För näringsidkare vars verksamhet avser finansiella tjänster eller finansiella instrument där det finns sektorspecifika unionsbestämmelser innebär utredningens förslag i stället lättnader i informationsskyldigheten. För näringsidkare som kommer att omfattas av förklaringskyldigheten i 3 kap. distansavtalslagen innebär regleringen utökade krav. Särskilt konsumentens rätt att få förklaringarna lämnade under medverkan av en person bedöms vara kostnadsdrivande, eftersom detta kräver åtgärder över tid. Hur stora dessa kostnader blir beror på företagets storlek och på vilka kontaktvägar som företaget för närvarande erbjuder konsumenter. Det anges därför inte möjligt att uppskatta kostnaderna på ett meningsfullt sätt. Förslagen kommer även innebära att näringsidkare som tillhandahåller marknadsplatser för finansiella tjänster online kommer att omfattas av informationsskyldigheten i distansavtalslagen, vilket kan förväntas medföra vissa begränsade kostnader. De föreslagna justeringarna avseende konsumentens ångerrätt bedöms enbart föranleda vissa marginella kostnader för att justera den information om ångerrätten som näringsidkaren ska lämna till konsumenten. Huruvida det nya kravet på utformning av onlinegränssnitt kommer innebära en kostnad för näringsidkaren kommer i hög grad bero på näringsidkarens nuvarande utformning. Endast de näringsidkare som för närvarande använder sådana metoder som föreslås förbjudas kommer att drabbas av kostnader. Det kan vidare noteras att metoderna redan skulle kunna träffas av regleringen i marknadsföringslagen (se vidare avsnitt 5.3.4). Det kan i detta sammanhang nämnas att Konsumentverket i maj 2023 genomförde en granskning av knappt 40 webbplatser för att undersöka förekomsten av dark patterns inom försäkringsbranschen. Granskningen visade att sådana var relativt sällsynt förekommande. Sammantaget bedöms att regleringen för de flesta näringsidkare endast kommer att vara handlingsdirigerande. Näringsidkare som erbjuder avtal genom ett onlinegränssnitt, och vars avtal omfattas av ångerrätt, kommer att behöva utforma detta så att konsumenten även har möjlighet att utöva ångerrätten på onlinegränssnittet genom en ångerknapp. Kostnaden för detta bedöms vara beroende av huruvida näringsidkaren själv har den kompetens som krävs eller om kompetensen behöver köpas in samt av hur näringsidkaren väljer att utforma en sådan ångerknapp. Utredningen har erfarit att den enklaste tekniska utformningen skulle innebära initiala kostnader om cirka 20 000–50 000 kr, men att en tekniskt mer avancerad utformning skulle innebära betydligt högre kostnader. För de näringsidkare som omfattas av 2 kap. distansavtalslagen kommer det även i denna del initialt uppstå vissa marginella kostnader för att justera den information om ångerrätten som näringsidkaren ska lämna till konsumenten.

Det anges att bättre information om bland annat ångerrätt kan bidra till förbättrad konkurrens, till nytta för konsumenter. Vidare anges att små företag naturligen kommer ha svårare att bära de kostnader och den administrativa börda som de föreslagna förändringarna förväntas medföra. Det kan tänkas att dessa företag kommer att ha ett större behov av att ta in kompetens utifrån, vilket är kostnadsdrivande. Det saknas dock utifrån det nya direktivets fullharmoniserande krav möjligheter att göra generella lättnader för dessa företag.

Motivering till Regelrådets ställningstagande

Det finns tillräcklig information om bakgrund och syfte med förslaget, alternativa lösningar och effekter av om ingen reglering kommer till stånd, förslagets överensstämmelse med EU-rätten samt särskild hänsyn till tidpunkt för ikraftträdande och behov av speciella informationsinsatser. Även berörda företags branschtillhörighet är tillräckligt tydligt beskriven,

och även om företagens antal gärna hade kunnat få beskrivas tydligare kan det anses finnas tillräcklig information utifrån de förutsättningar som utredningen förklarar. Det har också förklarats tillräckligt tydligt både att små företag kan väntas träffas på ett mer ingripande sätt av förslaget och att det saknas möjlighet utifrån direktivets bestämmelser att ta särskilda hänsyn till detta. Att det saknas information om regleringens påverkan på företagen i andra avseenden är ingen avgörande brist, eftersom det inte är uppenbart att sådan skulle uppkomma.

Däremot är det en brist att det saknas storleksmässig beskrivning av företagen, inte minst mot bakgrund av att de små företagen bedöms påverkas mer ingripande av förslaget. Det finns visserligen viss kvantifiering av kostnadspåverkan och det har angetts vissa förklaringar till varför det inte finns mer sådan information, vilket är positivt. Regelrådet finner likväl att det borde ha varit möjligt att ge en något tydligare bild genom exempelberäkningar eller beskrivningar av möjliga scenarier. Det kan vara riktigt att kostnadsförändringarna blir begränsade, som utredningen har angett, men detta kan inte anses ha visats tillräckligt tydligt. Inte minst mot bakgrund av att ett stort antal företag kan träffas av kravet på ångerfunktion och att utformningen av denna anges kunna bli väsentligt dyrare än det angivna lägsta beloppet hade större tydlighet varit motiverad. Det är bra att det finns viss information om konkurrenspåverkan, men det borde ha kunnat anges en tydligare bild av detta. Sammantaget är det positivt att det finns viss information om konsekvenser för företag men denna information är inte tillräckligt tydlig för att konsekvensutredningen sammantaget ska kunna anses uppfylla förordningens krav.

Regelrådet behandlade ärendet vid sammanträde den 18 juni 2025

I beslutet deltog Anna-Lena Bohm, ordförande, Helena Fond, Hans Peter Larsson och Roland Sigbladh.

Ärendet föredrogs av Per Högström.

Anna-Lena Bohm
Ordförande

Per Högström
Föredragande